

В результаті аналізу понять, пов'язаних з соціальною складовою діяльності підприємства, нам представляється можливим говорити про те, що соціальна та соціально відповідальна реструктуризація є частиною соціально орієнтованої реструктуризації.

Соціально орієнтована реструктуризація особливо актуальна для підприємств харчової промисловості, де головною задачею залишається збереження конкурентоспроможності та підвищення економічної та соціальної ефективності діяльності під впливом глобалізаційних процесів на економіку України: інтеграція в європейське економічне простір та країн СНГ. Даний тип реструктуризації в довгостроковій перспективі буде сприяти підвищенню фінансових показників діяльності підприємства, зростанню продажів, внаслідок формування позитивного іміджу, а також покращенню інвестиційної привабливості. Інструменти проведення соціально орієнтованої реструктуризації, на наш погляд, виходять за межі соціально-етичного маркетингу та потребують розробки методики її проведення.

Література

1. Бабкін В.П. Соціально-відповідальна реструктуризація великої корпорації: роль профспілок: автореф. дис. на отримання ступеня докт. соц. наук / В.П. Бабкін. – Москва. – 2008. – 29 с.
2. Башаріна Е.Н. Соціально відповідальна реструктуризація бізнесу в межах державно-приватного партнерства / Е.Н. Башаріна // Вісник Московського університету – 2007. – №2.
3. Новикова І.В. Соціально відповідальна реструктуризація підприємств: зарубіжний досвід / І.В. Новикова // Журнал «Вісник БГЕУ». – 2003. – №3.
4. Короткова Т.Л. К оцінці економічних та соціальних реформ в країнах СНГ [Електронний ресурс] / Т.Л. Короткова // Проблеми сучасної економіки. – 2011. – №3(19). – Режим доступу до журналу: <http://www.m-economi.ru>.
5. Скляр Е.Н. Теоретичні основи проведення соціально відповідальної реструктуризації промислового підприємства в кризових умовах / Е.Н. Скляр, К.В. Швыгова // Вісник Брянського державного технічного університету. – Брянськ: Видавництво БГТУ, 2009. – №4(24). – С. 107-112.
6. Швыгова К.В. Теоретичні аспекти проведення соціальної реструктуризації на промисловому підприємстві / К.В. Швыгова, Е.Н. Скляр // Вісник Брянського державного технічного університету. – Брянськ: Видавництво БГТУ, 2008. – №2. – С. 127-128.
7. Шацьких К.О. Роль соціально-етичного маркетингу для українського бізнесу [Електронний ресурс] / К.О. Шацьких // Проблеми системного підходу в економіці. – 2010. – №2. – Режим доступу до журналу: <http://www.nbu.gov.ua>.
8. Брюховецька Н.Е. Соціальна відповідальність підприємств в умовах ринкових відносин / Н.Е. Брюховецька, І.П. Булев // Научні праці ДонНТУ. – 2008. – Випуск 34-2. – С. 114-122.

Рецензент докт. екон. наук В.Е. Глушков

005.951:005.585:005.934

*Дойчева К.С., аспірант,
Одеська національна академія харчових технологій*

ЕФЕКТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Ефективність є однією з основних категорій економіки, яка безпосередньо пов'язана з досягненням остаточного результату розвитку як суспільного виробництва в цілому, так і окремого підприємства. Ефективна та конкурентоспроможна діяльність підприємства в сучасних умовах гарантує його економічну безпеку. На результати діяльності підприємства та її ефективність діяльності підприємства впливають різноманітні фактори, вплив яких визначають за допомогою показників. Тому, в цих умовах набуває особливої актуальності аналіз підходів щодо визначення економічної ефективності діяльності як в цілому підприємства, так й за окремими його видами. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оцінкою ефективності діяльності підприємств як в цілому, так і окремих аспектів його діяльності займалася велика кількість авторів: Г.І. Кіндрацька, М.С. Білик та А.Г. Згородній [1], Б. Юровський [2], І.Я. Кац [3], Ю.О. Мельник [4], А. Когут [6], та інші.

Аналіз публікацій даних авторів показав, що більшість авторів досліджують ефективність або окремого об'єкту діяльності підприємства (працеві ресурси, інвестиції, оборотний капітал, основний капітал і т.д.), або процесу (податкова політика, інвестиційна діяльність підприємства, управління логістикою), або операційної діяльності, однак в сучасних умовах виникає необхідність системного

підходу щодо визначення ефективності діяльності промислового підприємства, тому дане питання не втрачає своєї актуальності.

Метою статті є аналіз публікацій вітчизняних та іноземних вчених щодо визначення підходів до оцінки економічної ефективності діяльності підприємства через систему показників з метою їх систематизування за допомогою системного підходу.

В економічній літературі вже довгий час ведеться дискусія з приводу показників економічної ефективності, висловлюється багато різноманітних пропозицій щодо методів їх оцінки.

Показники – це узагальнена характеристика певного економічного процесу, об'єкта чи явища відносно конкретного місця і часу [1, с. 318]. На думку П.В. Осипова, показник уявляє собою кількісну визначеність, чисельну характеристику і водночас засіб аналізу [8]. Б. Юровський вважає, що показник економічної ефективності також повинен відображати співвідношення витрат і результатів або навпаки [2, с. 9]. Г.І. Кіндрацька, М.С. Білик та А.Г. Зогородній [1, с. 318] розглядають господарську діяльність підприємства як складну систему показників, яка складається з трьох підсистем: ресурси (показники стану і використання ресурсів розподіляються на: трудові ресурси, необоротні активи, матеріальні ресурси), процес (показники виробничого процесу розподіляється на: виробництво і реалізацію продукції, витрати діяльності підприємства), результат (показники фінансових результатів та фінансового стану підприємства поділяються на: показники результатів від звичайної діяльності, показники результатів від надзвичайної діяльності, показники фінансового стану). Оцінювання ефективності діяльності підприємства має вирішальне значення при прийнятті рішень спрямованих на підвищення ефективності загалом.

І.Я. Кац вважає, що у всіх ланках суспільного виробництва підвищення ефективності господарювання можливе тільки на основі використання системи її оцінювання [3, с. 21]. Ми також погоджуємось з тим, що неможливо оцінювати динаміку або рівень впливу на підвищення ефективності діяльності підприємства не маючи можливості оцінити факт чи явище. Ми згодні з дослідженням Ю.О. Мельник, що на більшості підприємств не існує системи комплексного вимірювання ефективності, яка є початком, першоосновою і складовою будь-якої аналітичної діяльності [4, с. 21].

Ю.О. Мельник стверджує, що високий рівень ефективності залежить не тільки від позитивних результатів фінансових показників (прибутку, рентабельності, доходності капіталу), а й значною мірою обумовлюються нефінансовими показниками (персонал, бізнес-процеси, інновації, відносини із клієнтами). Останні доповнюють систему тих показників, що дають вартісний вираз ефективності і вважаються рушійними чинниками майбутньої фінансової ефективності [5, с. 120]. Е. Нили висловлюється, що стосовно показника, як одиниці системи оцінювання ефективності виробництва, то його суть розкриває визначення, відповідно до якого показник ефективності – це визначення межі, суті і складових частин одного узагальнюючого критерію ефективності. Під таким критерієм треба розуміти параметр, який використовується для кількісного визначення результативності і віддачі виконаної дії [5, с. 120].

На думку А.Е. Когут, використання безлічі показників ускладнює процес виміру ефективності, не завжди дає змогу встановити сам факт наявності ефективності, а також її розмір і динаміку. Тоді як узагальнюючий показник дозволяє спростити процедуру виміру економічної ефективності, підвищити однозначність і точність висновків про її розмір і динаміку [6, с. 62], а взаємозв'язок є найважливішим фактором в системі показників. На нашу думку використовувати тільки узагальнюючий показник для оцінки ефективності діяльності підприємства не раціональним та доцільним. С.Ф. Покропивний, на проті, пропонує формувати систему показників ефективності зі слідуєчих груп: узагальнюючі показники ефективності виробництва; часткові показники ефективності виробництва, які включають: показники ефективності використання живої праці; основних виробничих засобів; матеріальних ресурсів; фінансових ресурсів [7, с. 51]. П.В. Осипов [8, с. 114] підрозділив показники на показники соціально-суспільної ефективності, показники ефективності ресурсів виробництва та ресурсно-виробничого потенціалу, показники ефективності витрат ресурсів і ресурсно-виробничого потенціалу. А.Г. Гончарук [9, с. 83] рекомендує аналізувати ефективність діяльності підприємства за такими основними показниками: прибуток, норма прибутку, рентабельність, показники використання трудових ресурсів (продуктивність праці), основні виробничі фонди (фондовіддача, фондомісткість), матеріальні ресурси (матеріаломісткість, матеріаловіддача) тощо.

Як показало дослідження, існує велика кількість підходів щодо оцінки ефективності діяльності підприємства, але багато авторів виділяє дві великі групи показників:

загальні: ефективність діяльності підприємства, прибутковість, рентабельність, ліквідність тощо;

часткові: основні засоби, нематеріальні активи, фінансовий стан підприємства тощо. Так, частковим показником, який характеризує ефективність використання основних засобів є фондорентабельність, фондодіддача, фондоемкість основних засобів.

Рентабельність – відносна характеристика фінансового результату діяльності підприємства, що комплексно відображає ефективність використання фінансових, матеріальних та трудових ресурсів [1, с. 321]. На думку даних авторів виділяють дві великі групи показників рентабельності:

рентабельність продукції (валова рентабельність продукції, операційна рентабельність продукції, чиста операційна рентабельність продукції);

рентабельність капіталу, яка характеризує взаємозв'язок прибутку і капіталу, інвестованого у формування активів підприємства з метою одержання цього прибутку [1, с. 321].

На нашу думку, загальний показник – це результативний показник, який відображає відношення результату діяльності підприємства до запланованої мети, вкладених ресурсів, витрат та інше. Узагальненим показником ефективності діяльності підприємства є рентабельність звичайної діяльності підприємства, що відображає відношення фінансового результату від звичайної діяльності (до оподаткування або після оподаткування) до витрат від звичайної діяльності, які підприємство понесло в наслідок своєї діяльності. Деталізація показників витрат та фінансових результатів від різних видів діяльності призведе до формування системи показників другого порядку – рентабельності різних видів діяльності. Подальша деталізація витрат та фінансових результатів окремого виду діяльності або оцінювання використання окремих видів ресурсів призведе до розрахунку показників третього порядку, тощо. Такий підхід дозволяє сформувати систему показників щодо визначення економічної ефективності діяльності промислового підприємства.

Таким чином, проаналізувавши основні принципи та підходи до оцінки ефективності діяльності підприємств можна зробити висновки: більшість авторів пропонують проводити оцінку ефективності або окремих об'єктів (ресурсів, активів, капіталу тощо) або ефективності операційної діяльності, тому не існує комплексного підходу щодо визначення ефективності діяльності підприємства; на нашу думку, оцінювати ефективність діяльності підприємства треба не тільки операційної діяльності але й інших його видів; щоб комплексно оцінити ефективність діяльності підприємства необхідно враховувати показники першого, другого і третього порядку в залежності від ступеню їх деталізації; узагальнена система оцінювання ефективності діяльності підприємства дозволить комплексно оцінити та виявити всі слабкі сторони та фактори, що впливають на діяльність підприємства, щоб після оцінювання усунути вплив негативних та посилити вплив позитивних факторів на ефективність його діяльності.

Література

1. Кіндрацька Г.І. Економічний аналіз: [підруч.] / Г.І. Кіндрацька, М.С. Білик, А.Г. Зогородній; за ред. проф. А.Г. Загороднього – [3-є вид.], перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 487 с.
2. Юровский Б. Эффективен ли ваш бизнес? / Б. Юровский // Экспресс-анализ законодательных и нормативных актов. – 2000. – № 3. – С. 9-10.
3. Кац И.Я. Экономическая эффективность деятельности предприятий: (анализ и оценка) / И.Я. Кац // М.: Финансы и статистика, 1987. – 192с.
4. Мельник Ю.О. Формування стратегічного плану системи комплексного вимірювання ефективності функціонування підприємства / Ю.О. Мельник // Стратегія розвитку вітчизняних підприємств : наук. -практ. конф., 2003 р. тези допов. – Тернопіль, 2003. – С. 290-291.
5. Нили Э. Призма эффективности: карта сбалансированных показателей для измерения успеха в бизнесе и управления им / Э. Нили, К. Адамс, М. Кеннерли.; пер. с англ. А.С. Шагоян. – Днепропетровск: Баланс-Клуб, 2003. – 400с.
6. Когут А.Е. Эффективность промышленного производства / А.Е. Когут. – Л.: Наука, 1983. – 176с.
7. Економіка підприємства / За ред. С.Ф. Покропівного. – К.: КНЕУ, 2001. – 528с.
8. Осипов П.В. Интегральный производственный потенциал пищевой промышленности / П.В. Осипов. – Одесса: Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, 2004. – 289с.
9. Гончарук А.Г. О природе экономической эффективности предприятий пищевой промышленности / А.Г. Гончарук // Економіка промисловості. – №1. – 2008. – С. 83-90.

Рецензент докт.екоп.наук В.Е. Глушков